

**АНСАМБЪЛ ЗА НАРОДНИ ПЕСНИ И ТАНЦИ „ВАРНА”
ЕМБЛЕМА В КУЛТУРНАТА ИСТОРИЯ НА ВАРНА**

доц. д-р Мария П. Кърджиева

Abstract: *This paper presents Folk Songs and Dances Professional Ensemble "Varna", its creative and concert work that has left a permanent mark in the cultural development of Varna and the folk performing arts in particular. Emphasis is placed on the personality of Prof. Petar Angelov - founder of the ensemble and choreographer who has started a new stage in the creative redefining of dance folklore. His works are part of the folklore treasure of Bulgaria. An answer to the following question is given: How is the work of Prof. Petar Angelov preserved after the liquidation of the Folk Songs and Dances Ensemble "Varna".*

Key words: *ensemble, dance, creative work, choreography, concert.*

„Историята и миналото не са едно и също, колкото и да се покриват в общественото съзнание. Историята е памет за част от миналото, по-голяма или по-малка в зависимост от значимостта на епохата, която заслужава да бъде запомнена и съхранена за следващите поколения” [8].

Текстът представен в доклада е базиран на поредица от интервюта с проф. Петър Ангелов, създател на Ансамбъл за народни песни и танци (АНПТ) „Варна”, легитимен носител на изложената информация, както и на анализ на публикации по темата.

Фолклорното сценично изкуство е сравнително младо, но не и прощаващо. Част от голямото семейство на изкуствата. Появата и неговото развитие са факт чрез дейността на фолклорните ансамбли, които днес са културни организации.

Началото се дава през втората половина на ХХ век, 1951 година с основаването на Държавен ансамбъл за народни песни и танци „Филип Кутев” и до 1979 година се изгражда Национална мрежа на фолклорните ансамбли. Създадени на регионален принцип [10] с основни дейности: издирване, съхранение и разпространение на музикално-танцовият фолклор на България.

Един от последно създадените ансамбли е Професионален Ансамбъл за народни песни и танци „Варна”. Основан

през 1976 г. с решение на Общинския народен съвет на гр. Варна.

Много е писано за АНПТ „Варна” - публикации, отзиви, рецензии, интервюта. Точният им брой не може да бъде цитиран, но за историята са запазени приблизително над 100 извора, като избраното от тях е публикувано в биографична книга за Петър Ангелов, Директор и художествен ръководител на ансамбъла [5]. Неговото име е в основата за създаването, развитието и утвърждаването на ансамбъл „Варна”, като емблема в културната история на града.

Съществуването на ансамбъла преминава през два основни етапа:

Първи етап – от създаването му 1976 г. до неговата ликвидация през 1991 г. В този етап на своето съществуване статутът на ансамбъла е Общински.

Втори етап – от 1991 г. до днес. Със статут Сдружение с идеална цел Ансамбъл за народни песни и танци „Варна”.

Изложеният текст представя първия от посочените етапи.

Началото

Идеята за Професионален фолклорен ансамбъл възникна през 1975 година. Дълго време се говори по този въпрос, тъй като в цялата страна, в големите градове и в някои много по-малки, вече са създадени професионални ансамбли. Анализът на изворите сочи, че причината затова закъснение (създаването на АНПТ „Варна”) е, че местната управа по това време не считала,

че районът на Варна притежава уникален фолклор. Това потвърждават и фолклорните критици, които са скептично настроени – защо на Варна ѝ е нужен професионален фолклорен ансамбъл, като черноморски център и пристанищен град никога не е била средище на самобитна фолклорна култура. Но това недоверие се опровергава с факта, че със създаването на ансамбъл „Варна” се затваря цикълът от музикални институти в града, а и Варна е регионален център, разположен в близост до Североизточния Балкан и Добруджа. Два големи района – Котленско-Камчийският и Добруджанският, откъдето може да се черпи оригинален фолклор. Проф. Ангелов споделя: „Бях свързан с идеята по създаването му и бях назначен за негов главен художествен ръководител. След обсъждания в Общинския съвет за култура, които подкрепиха моя избор.” Изборът не е бил случаен, тъй като до момента Ангелов е работил в областта на традиционния фолклор, като инспектор в Съвета за култура и художествен ръководител на Градския самодеен представителен ансамбъл. С този колектив той постига много добри резултати [11]. В това свое начинание най-голяма подкрепа той получава от Иванка Христова, тогава зам.-председател на Общинския народен съвет. Застъпник в това благородно дело е и Пенка Манева, която заявява: „Този край е истински фолклорен оазис и съвсем справедливо е да има свой народен ансамбъл, който да разширява и задълбочава делото, започнато от Филип Кутев в национален мащаб”[7]. Желанието на Петър Ангелов да ръководи професионален състав е било голямо: „Тогава перспективата във всяко направление на изкуството, в културата за талантливия човек беше добра. Възможностите бяха много големи, стига да носиш талант и да желаеш да се трудиш. Културата на България и в това число фолклорното изкуство бяха вписани във визитната картичка на страната. Това се дължеше на факта, че имаше държавна политика за подкрепа и развитие на културата.”

Уникалността

Като млад творец Петър Ангелов се заема с нелеката задача да създаде един ансамбъл със собствен уникален творчески облик. За тази цел той създава свои авторски танцови постановки, като не допуска чужда намеса. И така танцовите композиции се превръщат в емблема на фолклорния ансамбъл.

Първата стъпка за осъществяването на тази задача е изследване на Варненския край. Проведени са поредица от експедиции за събиране на емпиричен фолклорен материал – музика, танц, облекло, обичай в почти всички села на областта. Особен интерес от страна на Ангелов е проявен към ваяшкия район – Голица, Бърдарево, Солник, Еркеч. По това време фолклорът на този район е бил чист „неподправен, като в резерват”, обхващащ територията на Коджа Балкан. На базата на ваяшкия фолклор проф. Ангелов създава образци в българската фолклорна хореография. Тук е мястото да се цитира балетната критичка Ана Александрова, която в поредицата „Творци на Варна” във сп. „Полет” изразява мнението, че постановките на Петър Ангелов „не са етнографски реставрации или фолклорни обичаи, а хореографски творби, преосмислили стародавната образност, докоснали ни през далнините на времето”[1].

С тези свои постижения той доказва, че Варна е обособен етнографски район в България и от теоретична и научна гледна точка е редно да се оразличи от Добруджа, като отделна етнографска област. В подкрепа на това авторово твърдение Ангелов констатира, че: „Още след първите сценични прояви на ансамбъла всички разбраха, че този район е един от най-богатите, с много интересен и разнообразен фолклор. Това е така, защото тук съжителстват много местни етносни групи и има много преселници от всички краища на България. Всички са оставяли своя отпечатък във фолклорната традиция на Варненския край. Някои фолклористи включват Варна в голямата етнографска област Добруджа. Но Варна не е Добруджа. Фолклорът на Варна коренно се

различава от този на Силистренския, Добричкия и Разградския край. Така че според мен Варна представлява обособен по-малък етнографски район със свой стил и характеристика.”

Друг основен извор за сценичното творчеството на проф. Ангелов, осъществено в ансамбъл „Варна” е събора в Копривщица, като член на организационния комитет и журитетните комисии, той се запознава с най-добрите фолклорни образци в областта на танца, музиката, обичаите, костюмите.

Активната международна дейност на колектива предполага представянето и на други етнографски региони в концертните програми, затова той провежда експедиции и в Тракия, Родопите, Странджа, Добруджа, Софийския район, Северна България. Отново създава свои авторски произведения без да допуска чуждо влияние.

Екипът

Успоредно с изследователската работа Ангелов е събирал и артистичен състав. Тази дейност се е осъществявала чрез конкурси. В този период преди разкриването на обучение в средните училища по изкуствата и Висшият музикалнопедагогически институт в Пловдив е било трудно да се подберат млади кадри с предварителна подготовка в областта на музиката и танца. Затова в ансамбъла са намерили своето място изпълнители от цялата страна. По този въпрос източниците сочат, че кмета на Варна Станой Йонев и Иванка Христова са решавали и жилищният проблем за артистите. А още след втората година от своето съществуване ансамбълът се сдобива и със собствена сграда и собствен транспорт, необходими за осъществяването на успешна творческа и концертна дейност.

В своята творческа дейност проф. Петър Ангелов работи с композиторите Коста Колев, Стефан Мутафчиев, Анастас Наумов, Данчо Радулов и не на последно място – с Николай Кауфман.

В този 15 годишен период (1976-1991) творчески са реализирани четири премиери с времетраене близо два часа - 1977, 1979, 1984 и 1991. Изградени изцяло от нов репертоар – музикален, вокален и танцов. Този творчески

процес включващ – издирване, индивидуална работа, работа в репетиционна зала, ушиване на костюми. Целият процес е отнемал близо две-три години.

За всяка премиера проф. Петър Ангелов е създавал по 6 танцови произведения в различни форми – камерни, дивертисменти, еднородни, смесени, обредни, сюжетни и тематични танци. Във всяка премиера е застъпен танцовият фолклор от Варненския край, като в първата и втората той е преобладаващ. Единствено във втората и четвъртата премиери е допуснал представянето на творчество на други хореографи, но това не пречи да се констатира, че за 15 години е създадено едно изключително голямо по мащаб творчество, емблематично за българската фолклорна хореография.

В заключение на този раздел от доклада ще цитирам Феодор Бакалов (балетен педагог), който дава своята оценка за проф. Петър Ангелов като творец: „П. Ангелов е хореограф, достигнал върхове в своята професия, с винаги търсец дух. Може да се каже, че страстта му към хореографската режисура при него е страст към раждането на нещо ново (...) Ангелов е едно от първите имена в „хореографската режисура” и в спектакъла се чувства новият повей – работата му с претворения фолклор (...) Лекота, графична точност... лаконизъм... пластична кантилена... – това е характерно за станалите вече съвременна класика във фолклора „Танци от Голица” – овчарска идилия, бликаща сякаш от платната на Майстора – и камерният танц „Ветренски ергени”, наситен с тънка комична интрига (...) най-важният компонент в ансамбъла е танцът“ [2].

Концертната дейност на ансамбъла в посочения период е много активна. В количествено изражение са осъществявани над 200 концерта годишно. 1/3 от тях са били планирани от Дирекция „Музика” към Министерството на културата, а останалата част са били поръчкови от селищата на областта и страната, по различни поводи, представителни, образователни, като

международната дейност не влиза в това число.

Заглавията на статиите и отзивите в пресата, след премиера, концертна изява или турне говорят за душевния заряд носещ изкуството представено на сцена от професионалните артисти на ансамбъла: **Съвременното преосмисляне на стародавна образност; С полет и вдъхновение; Душата на танца; От ритъм, багри и звук...**

Посочените заглавия на статии за ансамбъла, говорят за душевния заряд носещ изкуството представено на сцена от професионалните артисти.

В една от цитираните статии пак Феодор Бакалов посочва: „Съставът е млад. Това е втората му премиера, но той се отличава от повечето подобни нему състави, защото в него е търсен и е намерен път към „хорелайтмотивната“ разработка, защото се стреми към претворяване на сложни музикални форми. От цялата програма вее този полихронен симфонизъм, който се изявява багрено, буйно, ритмично, като в картините на ... Лавренов, като единство на танцова пластика, сценография, хорова звучност“ [3].

Ликвидацията на АНПТ „Варна“

Тук изложението е драматично, но е необходимо с цел да се чуе истината и опровергават неверните твърдения, относно ликвидацията на Професионален ансамбъл за народни песни и танци „Варна“. Причините за това действие са две: (1) политически и (2) личностни.

Политическите причини са продиктувани от идването на новото време, т.нар. демокрация, 1989 г. Под нейните удари попада едно вече утвърдено професионално национално изкуство, част от културната история на град Варна. Обявен за „комунистически“ ансамбъл, защото изпълнявал концерти пред партийните червени лидери, но никой никъде не отбелязва, че тези лидери съпровождат чуждестранни делегации и мисията на ансамбъла в такива случаи е да представя фолклорната култура на Варна и България.

И така този „мътен“ период се оказва подходящ за реализацията на някой корисни цели на хора попаднали в демократичното управление на града и таящи в себе си омраза към професионалното фолклорно изкуство и в частност към твореца Петър Ангелов. Като ръководител и създател на ансамбъла той започва борба, да прекрати тези безумни действия, намира подкрепа и от културните институти от страна, но не успява.

Хронология на събитията

След успешна четвърта премиера ансамбълът заминава на турне в Испания. В този период се внася предложение на Общински съвет за спиране на финансовата издръжка на ансамбъла, а с това и за неговото закриване, тъй като „неправомерно се използват бюджетни средства“. Всички ансамбли в страната са имали еднакъв статут, но нито един не е ликвидиран по посочената причина. Временната управа на града по това време гласува закриването на ансамбъла.

Това решение е повлияно от „клеветническа кампания“, според Ангелов. След завръщането си от Испания той започва тежка борба за отмяна на това решение и възстановяване на ансамбъла. Заминава за София в Министерството на финансите, за да извоюва разрешително за разход на средства от бюджета за нуждите на ансамбъла. В това свое действие е подкрепен от Съюза на българските музикални и танцови дейци. И успява!

Отново се обявява конкурс за набиране на артисти. Петър Ангелов печели конкурса за директор и това отприщва нова „клеветническа кампания“. Думите на Ангелов са: „Едни се бореха да оглавят ансамбъла, други – бивши артисти, се страхуваха, че няма да намерят място в ансамбъла, трети бяха обладани от чисто „балкански“ нрави и т.н.“

Но за съжаление, ако временната управа на града е разбирала ситуацията, то идвайки на власт новата партия на демократичните сили още на своето първо заседание на Общинския съвет гласува внесено предложение на общински съветник, който е подкрепен от служител на дирекция

„Култура”, за отмяна на решението [12] на Временната управа за възстановяването на ансамбъла. Общинският съвет гласува в полза на предложението, с което окончателно е потвърдена ликвидацията на ансамбъл „Варна”. Годината е 1991. С това се слага край на професионалното фолклорно сценично изкуство във Варна.

През втория етап от съществуването на ансамбъла от 1991 г. до днес, като Сдружение с идеална цел - Ансамбъл за народни песни и танци „Варна”, проф. Петър Ангелов реализира най-мащабния, единственият по рода си в България фолклорен драматичен танцов спектакъл „Де гиди, вино червено“. След неговата премиера проф. Петър Луканов дава своята категорична оценка, като заявява, че „Де гиди, вино червено” е ярко явление в българското фолклорно-танцово изкуство, което несъмнено бележи един нов етап в неговото развитие, доказвайки по безспорен начин, че и чрез българския фолклорен танц могат да се създават силни и вълнуващи театрално-танцови форми, че той може с не по-малка сила от другите жанрове в танцовото изкуство да създава силни произведения” [6].

Днес творчеството на проф. Петър Ангелов продължава да радва публиката, чрез художественотворческата дейност на Академичен танцов театър при Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”. Артистите в танцовия театър са студенти в създадената от проф. Ангелов през 1995 г. специалност „Хореография” към университета. Намеренията на творческия екип са той да гради своята политика по посока на създаването на репертоар с по-богато програмно-тематично и сюжетно съдържание. Това ще доведе до по-висока степен на „театрализиране” на творческата продукция.

Хореографската школа на проф. Ангелов създава съвременното поколение - негови следовници, творци и педагози. Чрез тяхната дейност танцовите образци на професора днес са в учебните програми на училищата с обучение в областта на изкуството.

Заклучение

Мисията на Професионален АНПТ „Варна” да издирва, съхранява и популяризира фолклора, утвърждава варненският регион като отделна етнографска област в България.

Направеният обзорен анализ сочи, че чрез творчеството на проф. Петър Ангелов - поставил нов етап в творческото преосмисляне на танцовия фолклор, ансамбълът се превръща в емблема за град Варна и е един от основните стълбове в градежа на добра културна политика, представяща града като морска туристическа столица с богато фолклорно наследство, част от културна съкровищница на България.

Литература:

1. Александрова, Ана. Съвременното преосмисляне на стародавна образност... : Творбите на хореографа Петър Ангелов. Сп. *Полет (Варна)*, XV, N 35, 31.08.1980.
2. Бакалов, Ф. Още веднъж за красотата на българския фолклор – концерт на професионалния ансамбъл „Варна”. В. *Народно дело*, 21.08.1980.
3. Бакалов, Ф. С полет и вдъхновение. В. „*Народно дело*”, бр. 66, 24.04.1979.
4. Кръстев, В. 1986. Профили. Книга шеста. Музика, С.
5. Кърджиева, М. Петър Ангелов. Живот с душата на танца. Университетско издателство ВСУ „Ч. Храбър“, 2015.
6. Луканов, П. Ярък театрално-танцов спектакъл. Сп. „Музикални хоризонти”, 2001 г.
7. Манева, П. Песен от душа блика. *Радио Варна*, 26.10.1983.
8. Марков, Г. Любимъдрие на историята. Изд. „Захарий Стоянов”, С., 2016.
9. Петров, К. Приносът на българските хореографи за сценичното пресъздаване на народните танци. *Славена, Варна*, 2012.
10. Общият брой на ансамблите в Националната мрежа на фолклорните ансамбли е 16. Вж. Кърджиева, М.

Исторически аспекти в развитието и управлението на професионалното фолклорно изкуство. Сборник научни трудове от национална конференция с международно участие „40 години Шуменски университет 1971-2011”, Университетско издателство ”Епископ Константин Преславски”, 2011.

11. Печели множество национални и международни конкурси. Осъщесвява първите си творчески проекти: „Легенда за Калиакра”, действено танцово произведение по музика на Живка Клинова; „По Коледа” – обработка на обичая от село

Аспарухово, Варненско; „Тракийци”; „Женски шопски танц”; „Хайдушко либе”; „На герана”.

12. Протокол №4, от Заседание проведено на 27.11.1991, т.6 от Дневния ред
Относно: Предложение за отмяна решение на ВИК, от 15.02.1991 г., относно – Учредяване на Сдружение с нестопанска цел – Ансамбъл за народни песни и танци Варна. Докл: Д. Пчелинска – Председател на ПК по „Култура“. Целият документ Вж. В: Петър Ангелов. Живот с душата на танца. Стр. 34.

За контакти:
Доц. д-р Мария Кърджиева
Варненски свободен университет
E-mail: m_kardjieva@abv.bg